

SVENSKA
MUSIKERFÖRBUNDET
och
SYMF,
Sveriges Yrkesmusikerförbund

YTTRANDE
2009-05-17
Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Betänkandet SOU 2009:16 av Kulturutredningen

Presentation

Följande är ett gemensamt svar från de båda musikerorganisationerna Symf, Sveriges Yrkesmusikerförbund och Svenska Musikerförbundet, som genom sin delvis gemensamma historik organiserat musiker sedan 1907. Tillsammans företräder vi 5 000 av landets professionella musiker, med stor verksamhetsmässig bredd inom alla musikaliska genrer.

Sammanfattning

Utredningen första tredjedel består av en nästan trehundra sidor lång historisk/sociologisk/ekonomisk ”grundanalys” som, åtminstone för den inte fullt så initierade, förefaller vara av god kvalitet.

Det är därför med besvikelse som vi tvingas konstatera att den resterande läsningen inte erbjuder fler bättre genomarbetade förslag till lösningar i frågor som kan få stor betydelse för svensk musik i framtiden.

Flera av utredningens förslag är så vagt formulerade och grunt utredda att de inte riktigt går att ta ställning till på ett konstruktivt sätt.

7 Vårt program för förnyelse

Inledningsvis konstaterar vi att utredarna, mycket riktigt, pekar på det 25 år gamla problemet med en Realt krympande kulturbudget. Ställt i ljuset av att utredningen i sina direktiv låsts vid nuvarande ekonomiska ramar anser vi att möjligheterna till en förutsättningslös och konstruktiv översyn redan här riskerar att haverera. Ur vårt perspektiv är detta extra allvarligt, då musikområdet alltför länge varit underprioriterat i den totala kulturfinansieringen. Att en tillämpning av ett aspektpolitiskt synsätt på något sätt kan lösa dessa grundläggande problem verkar ytterst osannolikt.

Utredarna för vidare ett resonemang kring kulturens villkor och förutsättningar, men ingenting sägs om de professionella kulturutövare utan vilka en kulturpolitik, som vi tolkar begreppet, inte är möjlig. När kulturinstitutionerna diskuteras talas om byggnader och symboler, men alls inte om de människor som får dessa institutioner att leva.

Den nya konstnärsrollen

Att yrkesförutsättningarna för professionella musiker förändras är ingen nyhet, oavsett genretillhörighet. Den expansion av konstnärsrollen utredarna beskriver är i sig korrekt i sina delar, men kan inte tas som en målsättning på individbasis. Det vore förödande om den smala spetskompetensen som ofta karaktäriserar utövare i framkant skulle ses som bakåtsträvande. När man talar om en expansion där ”konstnären blir medborgare” så ställer vi också frågan vilken syn utredarna har på dagens kulturutövare?

8 Mål för kulturpolitiken

8.2.2 De enskilda målen

Vi har svårt att se hur utredningens urvattnade förslag till nya enskilda mål skulle kunna stärka svensk kultur på ett bättre sätt än de nu gällande. Trycket från kommersiella krafter, i kombination med en accelererande teknikutveckling och internationalisering, minskar sannolikt inte behovet av tydligt definierade mål för framtiden.

8.2.3. Några mål vi inte fört vidare

Konstens kvalitet

Vi är eniga med utredarna om att det kan vara svårt att precisera konstnärlig kvalitet, men anser att begreppet ändå är relevant. För de musiker vi företräder, återigen oavsett genre, är kvalitetsbegreppet intimt förknippat med professionalism och yrkesstolthet. Att ducka för kvalitetsbegreppet kan därför lätt uppfattas som ett underkännande av konstnärlig professionalism.

10 Kulturpolitiken som aspektpolitik – samspelet med andra samhällsområden

I detta avsnitt ansluter vi oss till innehållet i remissyttrandet från KLYS.

12 Ökat samspel mellan stat, landsting och kommun – portföljmodellen

Vi vill inte avvisa tanken på en utvecklad dialog mellan stat/landsting-region/kommun, men den föreslagna modellen kan komma att innebära att staten abdikerar från sitt ansvar. Detta innebär en risk för en segregering vad gäller tillgången på kultur mellan olika delar av landet. På musikområdet kompliceras bilden av att det ingenstans framgår var det nationella ansvar som ligger hos Rikskonserter förväntas hamna. Det bör dessutom påpekas att de erfarenheter som finns av en portföljmodell idag närmast stämmer in på region Skånes kulturpåse, en ur vårt perspektiv mindre lyckad modell.

13 Centralt fördelade stöd, konstnärernas villkor och enskild finansiering av kulturverksamhet

13.1.1 Stöd till alliansverksamhet och centrumbildningar

De tre allianserna samarbetar sedan hösten 2008 med att se över vilka samordningsvinster som kan uppnås inom bl.a. kompetensutveckling. Detta samarbete torde kunna leda till att även andra frågor allianserna önskar driva gemensamt får den kulturpolitiska kraft utredningen efterfrågar.

Vi tror därför att det vore till fördel för samtliga tre allianser om dessa fick verka, utvecklas och utvärderas under nuvarande former innan en eventuell sammanslagning kan utredas.

13.2.2 Fonogramstödet

Utredningens förslag om att fonogramstödet ska övergå i ett allmänt stöd till kulturpolitiska insatser på musikområdet, innebär svåröverskådliga konsekvenser som vi, med endast utredningen som grund, avvisar.

Däremot delar vi uppfattningen att det krävs en analys (utredning?) innan en eventuell omfördelning kan genomföras men ställer oss frågande till hur ”hänsyn till debatten kring upphovsrätten” skulle vara vägledande för detta arbete. En kommande översyn av fonogramstödet får inte riskera att, medvetet eller omedvetet, bli ett slagträ i upphovsrättsdebatten.

Ett framtida stöd behöver dock enligt vår uppfattning inte nödvändigtvis vara knutet till fysisk utgivning utan kan mycket väl utgå som ett rent inspelningsstöd.

Vi anser även att den expertgrupp, som har att bedöma lämpliga mottagare av stödet, även i framtiden bör stå helt oberoende av olika intressegruppers påverkan.

13.4 Orkesterutredningen

I kulturutredningens uppdrag låg att väga in tidigare utredningar med relevans för kulturområdet, däribland orkesterutredningen från våren 2006. De förslag som den innehöll och de inkomna remissyttrandena medförde dock vare sig åtgärder eller strategier från statligt håll. Det framgår tydligt att kulturutredarna inte vill diskutera eller bedöma de förslag som Orkesterutredningen innehåller. Om detta beror på ointresse för eller okunskap kring frågor kring det professionella musiklivet är oklart. Det kan dock konstateras att kulturutredningen gjort det lätt för sig. En sammanfattning presenteras utan att föra upp de föreslagna åtgärderna till diskussion.

Orkesterutredningen föreslog att tydliga orkesteruppdrag skulle formuleras. Detta skulle ske i samråd mellan orkestrarna själva, de statliga och regionala huvudmännen/ bidragsgivarna. Fördelen med sådana uppdrag skulle vara att dels skapa kontinuitet i det konstnärliga och publika arbetet, dels skulle det ge nya möjligheter för huvudmännen att kvantifiera och utvärdera verksamheten. Därmed skulle också en långsiktighet i bidragsgivningen tryggas.

Kulturutredningen gör inga värderingar: ”Genom förslaget till nytt statsbidragssystem bedömer vi att förslaget om de nya uppdragen är beaktat.”

Beträffande den geografiska spridningen av svensk orkestermusik konstaterar kulturutredningen att det ser särskilt ogynnsamt ut för landets norra delar. Utredarna har dock inga lösningar på detta utan konstaterar följande: ”Enligt vår bedömning är det viktigt att det förs

ett resonemang kring vilka kulturpolitiska insatser som skulle kunna kompensera denna geografiska obalans.”

Vi finner det därför ytterst förvånande att kulturutredningen inte tagit tillfället i akt och diskuterat detta med oss när man hade chansen under utredningsarbetet.

Orkesterutredningen efterlyste en rejäl satsning på de fria musikgrupperna. Den menade ”Att de statliga bidragen direkt och mer substantiellt än i dag ska kunna stödja nyskapande, innovativa idéer på musikområdet synes självklart för att främja orkestermusiken sammantaget. Genom ett rimligt stöd såväl till institutionerna som till det fria musiklivet skapas grunden för en ny typ av dynamik på musikområdet.”

Orkesterutredarna pekade på det faktum att det fria musiklivet utgör en innehållsligt bred och tungt vägande del, som i bidragssystemet väger mycket lätt. Kopplingen mellan den kreativa katalysatoreffekt som ett livskraftigt fritt musikliv har på de etablerade orkesterinstitutionerna och den strukturella underfinansiering som råder på området – för både fria grupper och orkesterinstitutioner – undgår helt kulturutredningen.

13.6 Konstnärernas villkor

Utredningen menar att portföljmodellen, en satsning på entreprenörskap, aspektpolitiken samt en ny förvaltningsstruktur sammantaget bör ha en positiv effekt för konstnärernas villkor. Vi saknar dock en beskrivning av hur detta skulle leda fram till de förväntade förbättringarna.

När det gäller entreprenörskap/ egenföretagande är detta ingen nyhet bland professionella musiker. Det är heller inte ovanligt att den enskilde musikern ikläder sig rollen som företagare på grund av ett yttre tryck och inte av egen vilja. Entreprenörskapet finns, men kan enligt vår uppfattning aldrig ersätta en offentligfinansierad kulturverksamhet. Vi ser heller inga tecken på att ett ökat egenföretagande gett fler arbetstillfällen.

Vi vill också peka på en annan omständighet som försämrar musikers försörjningsmöjligheter, nämligen beslut inom andra politikområden som ger kontraproduktiva effekter på vårt område. Två tydliga exempel är skatteeffekterna för arbete på annan ort, som endast delvis lösts, samt delar av regelverket för arbetslöshetsförsäkringen.

Utredarna skriver själva att dagens inkomstsituation för konstnärer är oacceptabel, något vi tveklöst instämmer i. Vi vill också peka på risken för stora problem i rekryteringen av yrkesverksamma i framtiden, om inte de materiella villkoren förbättras.

13.7.3. Särskilda frågor

Pensionsfrågan

Vi konstaterar med tillfredsställelse att utredarna på ett tydligt sätt beskriver den allvarliga problematik de nuvarande pensionsvillkoren för de scenkonstverksamma utgör, både för individen och för det konstnärliga arbetet.

13.10.1. Beskattning av ersättning...

Vi instämmer även här i utredningens beskrivning, inte minst vad gäller konsekvenserna för verksamheter utanför storstadsområdena. Situationen har förbättrats något vid kortare engagemang, men de scenkonstverksamma borde ges samma villkor som riksdagsledamöter m. fl.

17 En sfär för frågor om konstarterna

En ”supermyndighet” kunde bli förödande för musikområdet, som enligt vår uppfattning alltför länge fått stå tillbaka på det kulturpolitiska området, vi ser alltså en risk för ökad likriktning. Även om en översyn av myndighetsstrukturerna kan vara på sin plats så får organisationsfrågorna inte bli ett självändamål. Det måste finnas utrymme för kompetens inom skilda konstarter även på myndighetsnivå.

17.2.5 Stiftelsen Svenska Rikskonserter

Innan vi kan ansluta oss till utredningens förslag om en nedläggning av Rikskonserter behöver frågorna om ansvaret för de fria musikgrupperna och tonsättarna utredas.

Vi anser att de medel som en eventuell nedläggning av Rikskonserter skulle frigöra måste komma musiklivet tillgodo, för att bland annat stärka musikformer med svag institutionell förankring, och inte tillfalla andra kulturområden.

Vi tror också att det även fortsättningsvis behövs en nationell paraplyorganisation: orkesterutredningen talar om behovet av ökad tillgänglighet till orkestermusik i norra Sverige, och ett sätt att förbättra situationen är en strukturerad turnéverksamhet. Problemen med tillgänglighet i norra delen av landet gäller dock inte bara orkestermusik, och för att lösa detta på ett bra sätt krävs enligt vår uppfattning en samordning på nationell nivå.

20.7. Användning av frigjorda medel

Vår uppfattning är att musikområdet är den del av scenkonsten som lider av de största problemen med underfinansiering, och vi vänder oss starkt mot tanken på att eventuellt frigjorda medel från förändringar i Rikskonserterns verksamhet riskerar att hamna utanför musikområdet.

Jan Granvik

Förbundsordförande
Musikerförbundet

Bo Olsson

Förbundsordförande
Symf